

MAARJAMAA

V E L L O S A L O R I N G K I R I

Nr. 5 (33)

XVI aastakäik

Simunapäev 2002

Püha Birgitta 700. sünnipäeval

Kõik eestlased teavad, et nimi *Maarjamaa* tähendab Eestit, kuid vähesed on *Henriku Liivimaa Kroonikast* lugenud paavst Innocentius III ja Riia piiskopi jutujamist 1215. a. kontsiilil, kus paavst ütles: „Samuti kui Poja maad, nõndasamuti saame meie ka Ema maad oma isaliku hoolitsuse innuga ikka püüdma edasijõudmise poole aidata.“

Eestil on niisiis oma kaitsepatroon juba üle 800 aasta, samuti mitmel muul Euroopa rahval. Euroopa kui terviku mõte on suhteliselt uus: alles a. 1964 nimetas paavst Paulus VI Euroopa patrooniks püha Nursia Benedictuse. Temale lisas Joannes Paulus II veel viis, nii et aastast 1999 peale on Euroopal kuus patrooni, kolm meest ja kolm naist: Benedictus, Kyrillus, Methodius, Siena Katariina, Birgitta ja Risti-Teresia Benedicta.

Püha Birgitta 700. sünnipäeva puhul korraldasid birgitiinid konverentsi teemal *La via della bellezza*. Kuidas seda nüüd eesti keelde tõlkida? Ütleksin: *Iluelu* (mõtlen siin elu, mille keskseks mõisteks oleks *ilo* meie tuntud rahvalaulude tähenduses), ent kes sellest nimest ilma lähema selgituseta aru saaks? Tuli meelde, kuidas juba aastat kuuskümmend tagasi kuulsin teoloogialoengutel, et Jumal on üks, tõde ja ilu – *Deus unum, verum et pulchrum est* – ja mõtlesin, et eesti *ilo* kõlab ikka palju ilusam kui too roomlaste *pulkrum*, millega mul seostus rattarumm ja pulk selles. Ent nüüd tõstatati küsimus: mida õpetavad meile kolm Euroopa naispatrooni? Eluteed, mis on samas ilotee, „ilutegu“? Eks ütle ju üks meie ilolaul: *Ma ise ilu tegija?*

Nii lendas Piritalki viinakuu alguses Rooma salgake „iluotsijaid“. Majutati meid hotelli nimega *Roma*, mis asus kenasti foorumite keskel ja ainult pooletunnise jalutuskäigu kaugusel konverentsisaalist auväärse, pidulikus ja ruumika siseõuega Apostellikus Kantseleis (*Palazzo della Cancelleria Apostolica*). See jälle asub üsna *Püha Birgitta Maja* lähedal, kus magasin oma esimese öö Roomas – 18. juunil 1945. Teiste jaoks on too maja küll kõigepealt hoone, kus elasid pühad Birgitta ja Katariina, meie päevil ka õnnis ema Eliisabet, ning mis on praegu birgitiinide peakorter külalistemajaga.

Ilmad olid ilusad, hotelli ukse ees seisis kena vabaõhukohvik, kus sai hommikueineks korralikku cappuccinot ja mu stuudiumiaegset „igapäevast leiba“ *pizza romanat* (see on nn valge pizza, mille vahel juustu- ja singilõik). Tuju oli siis muidugi hea kogu meie väikeses reisiseltskonnas. Elutee, ilutee!

Konverents

Kava oli rikkalik, valikuvaev suur: mida võtta, mida jätta? **Loenguid** seisis kavas 23, kuid nad polnudki nõ „ühte sorti“: mitu korda kõlas neis ka muusikat. Üldse oli üheks peateemaks naisheliloojate tegevus Bingeni Hildegardist peale. Muidugi ei puudunud siis ka omaette **kontsert** naisheliloojate loodud vanemast ja uuemast kirikumuusikast, mida esitas Sloveenia tütarlastekoor *Carmina Slovenica*. Ent kuidas keelduda kontserdiks nimetamast pidulikke **jumalateenistusi**, nagu Peetri kirikus lauldud vesprit või Birgitta-aegses *San Lorenzo in Damaso* basiilikas lauldud pontifikaalmissat? Vesprist võttis osa ka Püha Isa Joannes Paulus II, ent temast hoopis häälekamalt kaks koori: üks poiste, teine tütarlaste oma. Räägiti, et esmakordselt Peetri kiriku ajaloo.

Esmakordne oli seegi, et esimene eestlannast birgitiin, õde Debora, andis siin oma eluaegse orduõotuse. See oli pühapäevaõhtuse piduliku Missa ajal, koos üheksa õega muudest maadest. Pole muidugi võimatu, et ka keskaegses Piritas kloostriis leidis eestlasest õdesid, kuid kuna kloostri arhiiv hävis täielikult, peame ütlema: esimene teadaolev.

Kuhu paigutada pidulik lõunasöök, mis toimus konverentsist osa võtma tulnud Rootsi printsessi Viktoria auks? Kindlasti oli see konverentsi oluline osa: siin oli osavõtjail võimalus omavahel tutvuda ja mõtteid vahetada. Piritas grupp tutvus näiteks USA-s tegutseva meesbirgitiinide ordu saadikutega. Ja *last not least*: ilus ilm, mis

MAARJAMAA ilmub võimalust mööda kord kuus. – Toimetaja Vello Salo, kõne- ja kirjatruut (372) 6055040 Merivälja tee 18, 11911 Tallinn

vsalo@solo.ee. Internetis: www.salo.pri.ee

andis kõigele toreda tausta – ent ahvatles lühikest aega Roomas viibijaid ka Igavese Linnaga tutvuma ning sel põhjusel mõnest konverentsil pakutud huvitavast asjast loobuma.

„Meie Missa“ püha Rihardi kabelis

Kui nüüd meie grupi liikmeilt küsida, nimetaks vist igaüks just temale olulisi sündmusi, ent ühes olime üksmeelel: kõige toredam oli eestikeelne püha Missa Piazza Farnesel, Birgitta Maja kabelis. Põhjendusi nimetati päris mitu.

Minule oli tähtis püha Rihardi kabel, kus missa toimus. Selles uhkes ruumis magasin ju oma esimese öö Roomas, Issanda Aasta 1945 juunis. Birgitta Maja oli siis täis siia varjule võetud juute ja nii toodigi mulle voodi, laud ja tool kabelisse. Ei oleks mina – tollal 19-aastane „kahe armee veteran“ – osanud uneski arvata, et aastat 60 hiljem jagan siinsamas püha Armulauda palverännugrupile Eestist!

Teistele imponeeris väga seik, et kohal viibis kolm birgitiiniõde – ema Teresa, ema Riccarda ja õde Debora – itaallanna, mehhiklanna ja eestlanna, keda siin ühendas eesti keel. Tõesti, kui konverentsi kokkuvõttev loeng kandiski pealkirju *Naiselik meel ja Uue Euroopa ilutee** ning *Uus hing Vanale Mandrile*, võisime küsida: kas pole see ideaal siin juba saavutatud? Itaalia ja hispaaniakeelse maailma esindajad on ära õppinud eesti keele ja me saame pühitseda Armulauda üheskoos selges maakeeles! Ent ei saa unustada ka seda, et olime konverentsil pidanud kuulma ja rääkima „suuri keeli“, nüüd aga äkki üks pidulik sündmus sulaselges maakeeles! Pärast seda missat tegime Birgitta Maja ees foto, mis jääb kõigile kenaks mälestuseks sellest ajaloolisest matkast.

* *Il genio femminile e la via della Bellezza*

Igav on olla iluta

Mida me siis Euroopa kolmelt naispatroonilt õppisime? Mida uut on neil uuele Euroopale pakkuda? Mida saime kaasa loengutelt, arutlustelt, kontsertidelt, jumalateenistustelt sellel „ilu-palverännakul“? Kindel on küllap üks asi: konverents pani mõtlema.

Loengute kõrval, kus kõlas palju erinevaid ettepanekuid, jäi kindlasti kõikide kõrvu kõlama toredate kontsertide muusika – ning õnneks saab seda salvestatult ikka ja jälle nautida. Naiskomponistide loodud vaimulik muusika on midagi väga konkreetset, on saavutus, mida ei tohi unustada.

Konverentsi puudujäägiks kaldun mina pidama seda, et siin puudus loeng meie *ilo-laulude* kohta – eriti ka meie mõiste *ilo* selgitamine teistele: ilu, rõõm ja pidu. See, kes kandis *rõõmu rõhtude vahela*, on ju eesti rahvalauludes noor neiu, kellel oleks Euroopale mõndagi pajatada *iloteest-eluteest*, arvan.

Sündmused Peetri platsil

Linnas, kus kolme-nelja Eesti jagu rahvast, on kerge ära kaduda – ja raske teisi rändureid kätte leida, kogesime. Meiega samal ajal viibis ju siin teinegi grupp Tallinnast, kes saabus *Opus Dei* asutaja Josemaría Escrivá pühakukskuulutamisele. Ei juhtunud ühteainsatki neist silmama! Muidugi oli meil kanonisatsioonipäeval oma kava, nii et „õigel ajal“ ei oleks me saanudki minna 300 000 pidulise sekka Peetri platsile.

Itaalia ajalehed kirjutasid sündmusest ülivõrretes: ennenägematu distsipliin, enneolematult palju tähtsaid poliitikuid ja muid (nt itaallasest suurkirjastaja Leonardo Mondadori). Võrreldes seda sündmust hiljutise ülimalt populaarse Padre Pio pühakukskuulutamisega leiti, et siis oli tegemist *lihtrahva* peoga, nüüd aga *valgekraelaste* omaga. Küllap on aga Kirikus vaja niihästi neid kui ka kõiki muid inimühiskonnale tähtsaid tegijaid.

Euroopa pealinna võlud

Rooma, kristliku maailma pealinn, on kõigepealt Euroopa oma ja sellena on tal pakkuda palju mõtlemapanevat. Ta on Euroopa ajaloo muuseum: etruskide ajast peale leidub siin ehitismälestisi igast sajandist. Maakeeles on meil õnnetuseks ainult kaks algelist juhendit Rooma külastaja jaoks: mu enda lühiülevaade *Kristlik Rooma* Pühast aastast 1975 (8 lk, vt Mm 27) ja Tõnis Kallejärve *Rooma* (1999, 176 lk).

Minu kui „aastakümneid Rooma külastajaid juhendanu“ nõuanne kõigile: esimest korda minge Rooma mõneks päevaks. Pärast seda tehke nimekiri sellest, mis teid kõige rohkem huvitab – ja alles siis kavandage pikem-põhjalikum reis. Vilunud juhust on palju abi: meie grupp näiteks jõudis Lagle Parekiga kähku ära kuulsas Farfa kloostri linnas (35 km Roomast), ent ka „kauged“ Ostia Antica, Tivoli jne jne on ülihuvitavad.

Tallinnast vaadates on kõige lähem teoloogiline raamatukauplus küll Londonis, kuid ka minu kunagise *Università Gregoriana* oma pole laita. Seal kulus mul kogu päev. Rongil kunagise „kodulinna“ Frascati (28 km Roomast) poole astus mu juurde üks härra: „Kas Teie olete isa Vello?“ Ja temalt sain teada, et kuskil laos on veel olemas mõnikümme eksemplari a. 1975 välja antud eesti luule antoloogiast *Poeti Estoni*. Juhus?

MAARJAMAA ilmub võimalust mööda kord kuus. – Toimetaja Vello Salo, kõne- ja kirjatruut (372) 6055040 Merivälja tee 18, 11911 Tallinn

TEATEID

BIRGITTA-PALVERÄNNAK ROOMA

3. okt. lendas koos ema Patriziaga Tallinnast Rooma Birgitta-päevadele 16-pealine palverändurite grupp: **Ilmo Au, Margus Juksaar, Birgit Kaasik, Ülle Michelson, Monika ja Jaanus Mägi, Liina Orlova, Ago Papp, Lagle Parek, Kaja Rodi, Vello Salo, Elvi ja Tiit Sepp, Lea Sinissaar, Enel-Katrin ja Peeter Vahter**. Pärnust saabusid lisaks **Elma ja Kristi Künnapas**, kokku niisiis 19 inimest. – Tagasireis toimus individuaalselt.

JOSEMARIA-PALVERÄNNAK ROOMA

Opus Dei asutaja kanoniseerimisele, mis toimus 6. oktoobril, saabus Rooma veelgi suurem grupp palverändureid Eestist, kokku umbes 80 inimest. Sellest peaks ilmuma pikem reportaaž *Kiriku Elu* k.a. kolmandas numbris.

KÜLALISI

11. okt. viibis Pirita kloostris ülempiiskop **Ivan Jurkovič**, paavstlik nuntsius Valgevenes.

TUDENGITE KOLMAS PALVERÄNNAK

Tartu Ülikooli usuteaduskonna avaaktus toimus 2. septembri keskpäeval. Pärast seda kogunes grupike teoloogiatudengeid nn Vanemuise parklasse, et minna Valkena kloostris varemeisse – paluma Jumala õnnistust algavaks akadeemiliseks aastaks. Kell kaks sõideti bussiga varemetesse viiva kruusatee algusse. Sealt kõnniti tubli kilomeeter maad ristikandja järel palvelauludega, millest esimene oli *Kõikide pühade litaania* – sulaselges ladina keeles, nagu ta hakkas Valkenas kõlama oma 780 aastat tagasi. Ja just selle mõttega: alustada samade sõnadega, mida lauldi siin üle 300 aasta. Siis tulid maakeelsed laulud-palved ja lühike palvehetk kloostri „väravamäel,” kuhu jäi rännakust tunnistama lihtne rist, mille järel me käisime. Väike ringkäik hiljutiste väljakaevamiste ja kloostri varemetega tutvumiseks. Rõõmsaks üllatuseks oli, et vesiveski talad, mis ähvardasid variseda, on nüüd betoneeritud. Tänu tegijaile! Ning siis asusime koduteele – alguses jala, siis jälle bussiga. Uskumatu: kogu palverännakuks oli kulunud ainult kolm tundi!

Esimest korda toimus tudengite palverännak aastal 2001 (Eesti Kirik, 12. IX 2001).

ARHITEKTID UUEST PIRITA KLOOSTRIST

Tiitlile *Aasta betoonehitis 2001* kandideerinud ja eripreemia vääriliseks tunnustatud Keskuse kohta avaldas arhitektuuriajakiri *MAJA* (nr. 4/2001:18-23) kaks artiklit: Ra Luhse *Püha Birgitta Keskus* ja Piret Lindpere *Tüüne külalislahkuse laboratoorium*. Heade fotode ja arhitektijoonistega varustatud artiklid tutvustavad Keskuse ehituslugu niihästi eesti kui inglise keeles ja sobivad näitamiseks välismaistele külalistele.